

1197-1198 Alman Haçlı Seferi ve Eyyûbîlerin Mücadelesi *

Şehri Karakaş | ORCID: 0000-0002-4130-601X | sehri.karakas@erzurum.edu.tr

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/05mskc574>

Öz

1197-98 Alman Haçlı Seferi, III. Haçlı Seferi'nin ardından Batı dünyası tarafından küçük bir olay olarak kabul görülmesine rağmen seferin I. Friedrich Barbarossa'nın seferinden daha küçük bir girişim olmadığı anlaşılmaktadır. I. Friedrich Barborossa'nın liderliğindeki Almanların başarısız olması üzerine Doğu'daki Alman nüfuzunu kurtarmak amacıyla Hohensteufen Hanedanlığına mensup Friedrich'in oğlu Kutsal Roma Alman İmparatoru VI. Heinrich'in (1191-1197) önderliğinde planlanan sefer, vasalları tarafından Kudüs'ü geri alma propagandası ile yürütüldü. Doğu'ya üç grup halinde gelen Haçlılar, Eyyûbî topraklarında tahribat yarattılar. Kendileri için kutsal bölgelerden ziyade liman ya da stratejik mevkilere saldırdılar. Ancak VI. Heinrich birliklerini Doğu'ya göndermesine rağmen kendi planladığı sefere iştirak edecek kadar uzun yaşamadı. Onun ve üzerinden çok geçmeden Kudüs-Akkâ kralının ölümüyle birleşik Eyyûbî ordusu karşısında sefer, akamete uğradı. Bu makale, Alman Haçlı Seferi'nin önemini, Batı'dan gelen ve Doğu'da yaşayan Haçlıların seferden farklı beklentilerini ve seferin Eyyûbîlere yansımaları ele almıştır.

Anahtar Kelimeler

Haçlılar, Eyyübîler, Alman Haçlı Seferi, I. Friedrich, VI. Heinrich

Atıf Bilgisi

Karakaş, Şehri. "1197-1198 Alman Haçlı Seferi ve Eyyübîlerin Mücadelesi". *Selçuklu Araştırmaları Dergisi* /18 (Haziran 2023), 93-114.

<https://doi.org/10.23897/usad.1319099>

Geliş Tarihi	20.03.2023
Kabul Tarihi	18.05.2023
Yayın Tarihi	23.06.2023
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme * Doktora tezinden üretilen bu çalışma, 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı kapsamında desteklenmiştir.
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Etik Bildirim	usad@selcuk.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

The Struggle of the Ayyubids against the German Crusade of 1197-1198*

Şehri Karakaş | ORCID: 0000-0002-4130-601X | sehri.karakas@erzurum.edu.tr

Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters, Department of History, Ankara, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/05mskc574>

Abstract

Although the German Crusade of 1197-98 was regarded as a minor event by the Western world in the aftermath of the Third Crusade, it is understood that it was not a smaller undertaking than Frederick I Barbarossa's campaign. After the failure of the Germans led by Frederick Barbarossa I, the expedition planned under the leadership of the Holy Roman German Emperor Henry VI (1191-1197), the son of Frederick of the Hohensteufen Dynasty, in order to save German influence in the East, was campaigned by his vassals with the propaganda of recapturing Jerusalem. Arriving in the East in three groups, the Crusaders wreaked havoc in Ayyubid lands. They attacked ports or strategic points rather than their sacred sites. However, although Henry VI sent his troops to the East, he did not live long enough to join the campaign he had planned. Demoralized by the death of the king of Jerusalem-Akka and the German emperor, the army was unable to hold out against the united Ayyubid army and the expedition failed. This article discusses the significance of the German Crusade, the different expectations of the Latin army coming from the West and living in the East, and its reflection on the Ayyubids.

Keywords

Crusaders, Ayyubids, German Crusade, Frederick I, Henry IV

Citation

Karakaş, Şehri. "The Struggle of the Ayyubids against the German Crusade of 1197-1198". *Journal of Seljuk Studies* /18 (June-2023), 93-114.
<https://doi.org/10.23897/usad.1319099>

Date of Submission	20.03.2023
Date of Acceptance	18.05.2023
Date of Publication	23.06.2023
Peer-Review	Double anonymized - Two External * This study, which is derived from a doctoral dissertation, was supported by 2214-A Overseas Postdoctoral Research Fellowship Program.
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	usad@selcuk.edu.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

III. Haçlı Seferi sonrasında İngiliz Kralı Richard ve Salâhaddîn Eyyûbî arasında üç yıl sekiz aylık bir sulh akdi yapılmıştı (İsfahânî, 1888, s. 439). Antlaşmanın ardından Haçlılar Yâfâ'nın kuzeyinde dar sahil şeridi boyunca sıkışmışlardı. Bu dönemde bölgedeki Haçlılar, birbirleriyle mücadele halindeydiler (Runciman, 2008, C. III, s. 64-65; Loud, 2014, p. 144).

Alman Haçlı Seferi'nin öncesinde Eyyûbî Devleti dâhili problemlerle meşguldü. Salâhaddîn Eyyûbî'nin son dönemlerinde seferler, büyük mali yük haline geldi. Devletin hazinesi boşaldığından savaş giderleri¹ borçlarla karşılanmaktaydı. Finansal bakımdan ülke, herhangi bir sefer karşısında savunmasızdı (İbn Ebû Useybia, t.y., s. 652; Humpreys, 1977, p. 88). Diğer yandan Salâhaddîn'in ölümü ile hanedan üyeleri arasında başlayan ihtilaflar, Müslümanların zayıf duruma düşmesine ve cihat hareketlerinin de sekteye uğramasına neden oldu. Bu dönemde Müslümanlarla uzlaşma taraftarı olan Kudüs-Akkâ Kralı Henri de Champegne, Salâhaddîn döneminde yapılan Remle Antlaşması'na riayet ederek Müslümanlara saldırmadı (İbnü'l-Esîr, 1987, C. XII, s. 113). Salâhaddîn dönemindeki savaşlar ekonomik ve askeri yönden Müslümanları olduğu kadar Haçlıları da yıpratmıştı. Bu nedenle Henri'nin barış yanlısı tutumu, Doğu'da diğer Latin liderler tarafından da desteklendi. Bu liderler, oldukça maliyetli savaşlardansa görünürde Müslümanlarla uzlaşma içinde yaşamayı fakat aslen iyi düşünülmüş bir siyasetle Eyyûbî melik ve hâkimlerini birbirine düşürme yolunu izlediler (Runciman, 2008, C. III, s. 80).

Alman Haçlı Seferi öncesi el-Âdil, Eyyûbî Sultanı el-Efdal'in kötü yönetiminden dolayı el-Azîz'i yanına alarak Dımaşk'ı muhasara etti. Temmuz 1196'de el-Âdil, el-Efdal ve el-Azîz arasında yapılan anlaşmaya göre; el-Âzîz Mısır sultanı olurken, Sarhad bölgesi el-Efdal'e, Dımaşk ise el-Âdil'in idaresine bırakıldı (İbnü'l-Esîr, 1987, C. XII, s. 109-110; İbnü'l Adîm, 1968, C. III, s. 137; Ebü'l-Fidâ, 1286, C. III, 92). el-Âzîz, el-Efdal'i, saltanatı döneminde Haçlılara karşı gösterilen zayıf idare dolayısıyla eleştirmesine rağmen o da el-Efdal gibi Haçlılarla sükûnet ortamının muhafaza edilmesi yönünde çaba gösterdi (el-Hurîsât, 2004, s. 18). el-Âdil, Dımaşk'ı ele geçirdiği ilk yıllarda şehrin idaresini düzenlemeye çalışırken diğer yandan Eyyûbî meliklerinin yardımı ile Alman Haçlı Seferi'ne karşı mücadele etti. Bu dönemde Haçlılar, Batı Avrupa ve papalık tarafından mali ve askeri olarak desteklendiğinden gözle görülür bir güce sahipti. Eyyûbîler ise benzer bir desteğe sahip değildi. Bu nedenle onlar, savunma tedbiri olarak bazı müstahkem kale ve şehirleri, Haçlıların onlardan faydalanmalarına engel olmak maksadıyla tahrip etmekle yetinmek zorunda kaldılar (el-Hurîsât, 2004, s. 20; Şeşen, 2007, s. 28).

Bu dönemde bölgedeki Latin Devletleri ile Eyyûbîler arasında bazı küçük çaplı misillemeler yaşanmasına rağmen taraflar arasındaki sulh, muhafaza edilmeye çalışılıyordu. Kudüs-Akkâ Kralı Henri de Champegne ve destekçileri, Eyyûbîlerle sulhun bozulmasından endişe ettiklerinden Alman ordusunun Filistin'e ulaşmasından memnun olmadılar. Kudüs-

¹ Salâhaddîn Eyyûbî döneminde Haçlılarla yapılan savaş giderleri hakkında bk. (Banı Issa, 2009, s. 192-195).

Akkâ kralına göre Doğu'da istikrarın sağlanması ancak Müslümanlarla sulhun korunarak sükûnet ortamının muhafaza edilmesine bağlıydı. Doğu'da bir Haçlı seferi beklentisi daima mevcut olmasına rağmen genellikle bölgedeki Hristiyanlar da sükûnet ortamının muhafazasından yanaydılar.

Babası Friedrich Barbarossa gibi Kutsal Roma Alman İmparatoru olan VI. Heinrich tarafından tertip edilen sefer, belki de bizzat başında bulunmadığı dolayısıyla Barbarossa'nın seferi kadar ses getirmedi. Ancak konu üzerine çalışmalarda bulunan Batılı araştırmacılar, 1197-1198 Alman Haçlı Seferi'nin, askeri bakımdan azımsanmayacak bir güçte olduğunu savunurlar. Bu dönemde Eyyûbî melikleri her ne kadar Salâhaddîn'in ölümüyle hanedan mücadeleleriyle meşgul iseler de Haçlılar karşısında birleşik bir cephe oluşturabilmekteydiler.

Alman Haçlı Seferi'ni Hazırlayan Unsurlar

Salâhaddîn Eyyûbî ile Haçlılar arasındaki 1 Eylül 1192 tarihinde yapılan sulhun süresi dolması üzerine (Sibt, 1952, C. 8/2, s. 453). İmparator VI. Heinrich² sefer hazırlıklarına girişti. VI. Heinrich, Doğu'ya yapılan seferler üzerine öncülük eden Houstefan Hanedanlığına mensuptu. Babası I. Friedrich Barbarossa³ 1190'da III. Haçlı seferi sırasında Silifke çayında boğularak hayatını kaybetmişti. Avrupa'da babaları haçı almış ama yeminini gerçekleştirememiş olan soyluların, oğullarına papalık baskısı yapılmaktaydı. Ancak Heinrich baskıya gerek kalmadan sefer için oldukça istekliydi (Giles, 1987, p. 1).

I. Friedrich Barbarossa'nın Filistin'e ulaşmadan ölümüyle Almanlar, Doğu'da kayda değer bir başarı gösterememişlerdi. Avrupa'da yegâne güç idealini, Doğu üzerindeki emelleriyle birleştiren VI. Heinrich, Akdeniz dünyasını hâkimiyet altına alarak Doğu'da Alman nüfuzu tesis etmek ihtirasıyla tafsilatlı ve geniş askeri bir sefer hazırlığına başladı (Runciman, 2008, C. 3, s. 80; Karakaş & Özbek, 2021, s. 66). Haçlı seferini neredeyse tek başına üstlenen Alman hükümetinin Haçlı seferi çağrısı, ülkenin bütün eyaletlerinde vaaz edildi. Dini motiflerle süslenmiş imparator ve papanın mektupları, Hristiyanları, Müslümanlarla savaşa teşvik etti (Michaud, 1891, Vol. II, p. 14).

Alman Haçlı Seferi başlamadan önce Beyrût ve Saydâ, Eyyûbîlerin elinde bulunuyordu ve bu şehirler denize kıyısı bulunması nedeniyle Müslümanlar için öneme haizdi. Diğer yandan Beyrût ve Saydâ'nın Müslümanların elinde bulunması, Kudüs-Akkâ Krallığı ve Trablus Kontluğu'nun müşterek hudutlarının olmasını engelliyor, topraklarını birbirinden ayırıyordu. Cübeyl'in 1194'de Haçlılar tarafından ele geçirilmesiyle, kontluk ve krallık

² VI. Heinrich, 1190-1197 tarihleri arası Almanya Kralı, 1191-1197 tarihleri arası Kutsal Roma İmparatoru, 1194 den 1197'ye kadar Sicilya kralıydı (Bryce, 1884, s. 11).

³ I. Friedrich Barbarossa, amcası Conrad'ın nezaretinde II. Haçlı Seferi'nde bulunmuştu. Alman imparatoru olduğunda I. Friedrich Mayıs 1189 tarihinde disiplinli ve iyi organize edilmiş bir orduyla III. Haçlı Seferi'ne katıldı. Alman ordusu Macaristan üzerinden Bizans topraklarına oradan da Selçuklu topraklarına girdi. Açlık, susuzluk ve Türk okçuları Haçlılara ağır kayıplar verdirdiler. Friedrich, 17 Mayıs'da Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan tarafından boşaltılmış olan Selçuklu başkenti Konya'ya girdi. 10 Haziran 1190'da Silifke Ovası'na inen Friedrich Barbarossa, serinlemek için girdiği nehirde hayatını kaybedince Alman ordusu bir varlık gösteremeden dağıldı (Demirkent, 1997, s. 150-152).

arasındaki hudut daraltılmıştı. Müslümanlar bu dönemde stratejik bölgeleri Haçlılara kaptırmak istememekteydiler. Ancak Salâhaddîn'in ölümünden sonra başlayan hanedan mücadelesinin etkileri halen devam etmekteydi. Bu cihetle Cübeyl'in Haçlılar tarafından ele geçirilmesine, iç karışıklıklarla meşgul olan ve hâkimiyet alanlarını riske atmak istemeyen Eyyûbî melikleri, büyük askeri harekâtla karşılık veremedi (Runciman, 2008, C. 3 s. 80). Dönemin Eyyûbî Sultanı el-Efdal, Haçlıların bu işgaline karşı aynı yıl yalnızca Cebele ile Lazkiye'yi tekrar ele geçirmek suretiyle misillemede bulundu (Ebû Şâme, 1974, s. 6; ; Zekkâr, 1995, C. 20, s. 5).

Doğu'daki Latinler, Müslümanlarla sulhu muhafaza etmeye çalışırken onların muzdarip oldukları meselelerde bulunuyordu. Bunlardan biri Akdeniz'deki korsanlık hareketlerine engel olamamalarıydı. Emir İzzeddîn Üsâme'nin Haçlı gemilerini durdurması ve bölgeye asker sevk etmesindeki başarısından dolayı III. Haçlı Seferi'nden sonra Beyrût iktaları ona verilmişti (İbn Şeddâd, t.y., s. 79). Üsâme, sık sık Şevâni türündeki gemilerini Haçlıların yolunu kesmek ve onlara zarar vermek için göndermekteydi. Onun Akdeniz'deki korsanlık hareketleri, Haçlılara rahatsızlık veriyor olsa da bölgedeki Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında büyük çaplı olaylara sebep olmadı.

Haçlılar, Üsâme'nin korsanlık hareketlerini dönemin Mısır Sultanı el-Âziz'e ve Dımaşk'ta bulunan el-Âdil'e şikâyet ettilerse de bir sonuç alamadılar. Haçlı seferlerini destekleyen baronlar, Avrupa'ya Müslümanların korsanlık hareketlerini ve yardım etmezlerse ülkelerine de kast edeceklerini bildiren yardım çağrısı gönderdiler (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 113; İbn Haldûn, 1988, C. 5, s. 386; es-Sekâf, 2012, C. 5, s. 162). Ebû Şâme, Doğu'da bulunan Haçlıların, Alman Kralı VI. Heinrich'den yardım beklediklerini bir Frank'ın gözünden şu sözlerle nakleder “ *Bir tabutta bulunan babanın kemikleri zincire vurulmuş şekilde bir surda esarete kurtarılmayı beklemektedir. Onun kabri Beytü'l Mukaddes'te olmayı hak etmektedir. Eskiden zor olan iş şimdi kolaylaştı. Müslümanlar şu anda birbirlerine uğraşmaktan farz ve sünnetlerinden saptılar* (1997, C. 4, s. 440)”. Bunun üzerine VI. Heinrich, Mainz Başpiskoposu Conrad'ın önderliğinde Filistin'e askeri birlikleri sevk etmeye karar verdi (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 113; Johnson, 1969, p. 120). VI. Heinrich, Sicilya'nın zaptı için İtalya'ya hareket ederken Brabant ve Saksonya Dükleriyle Conrad ve Valeran de Limbourg idaresinde iki ayrı askeri birliği de Alman Haçlı Seferi için Doğu'ya sevk etti (Michaud, 1891, Vol. II, p. 15). Almanların sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte sefere katılan ilk gurubun sayısı, 60 bin olarak tahmin edilmektedir. Alman Kralı VI. Heinrich'in 1500 şövalyesi ve 6 bin kişilik muhafız birliği de bu sayıya eklendiğinde Haçlı ordusunun sayısının mübalağa edilmiş bile olsa kalabalık olduğu anlaşılmaktadır (Johnson, 1969, p. 120)⁴. Bununla birlikte yola çıkan ilk gurubun sayısı bu iken diğer gurupların sayısı hakkında başvuru kaynaklarda kesin bir malumât bulunmamaktadır. Ancak I. Friedrich

⁴ Bir araştırmada; Mayıs ayında yelken açan diğer bir Alman ordusunun sayısı tahmini olarak, 4 bin şövalye ve iyi eğitim almış 12 bin askerden oluştuğu, bunların yanı sıra imparatorun masraflarını karşıladığı 1500 adam temin ettiği ve bu askerlerin Filistin'e nakli için 250 yelkenli sağlandığı kaydedilmiştir (Richard, 1996, p. 234).

Barbarossa'nın idaresindeki Alman Haçlılarının sayılarının 100 bin⁵ ile 200 bin (Abu'l-Farac, 1952, C. 2, s. 452) arasında olduğu göz önünde bulundurulacak olursa 1197-1198 Alman Haçlı Seferi'nin de küçük bir girişim olmadığı anlaşılmaktadır. İlk olarak Doğu'ya sevk edilen Piskopos Conrad ve Valeran de Limbourg idaresindeki (Michaud, 1891, Vol. II, p. 15) dük ve kontlardan mürekkep ana Alman filosu, 1197 Eylül ayında Akkâ önlerine ulaşmış ve bölgede karışıklık baş göstermesine neden olmuştur (Johnson, 1969, p. 120).

el-Melikü'l Âdil'in Yâfâ'yı Fethi

Alman birliklerinin bölgeye muvasalatından ve tedbirsiz hareketlerinden dolayı rahatsızlık duyan Kudüs-Akkâ Kralı Henri de Champegne, Almanlara, taşkınlık hareketlerinde bulunmalarını ve Müslümanların üzerine harekete geçmeden önce Alman kralı tarafından gönderilen Saksonya ve Bramant Düklerinin ordusunu beklemelerini istedi (Michaud, 1891, Vol. II, p. 15). Ancak Doğu'daki durumdan habersiz olan ve askeri güçlerine güvenen Alman birlikleri, Henri de Champegne'nin azmi dışında Celîle bölgesindeki Eyyübî hâkimiyetindeki topraklara girdi. Durum üzerine Celîle hâkimi, Mısır'a, Dımaşk'a, el-Cezire'ye ve Musul'a çağrıda bulunarak yardım istedi. Eyyübî meliklerinin içinde buldukları anlaşmazlıklarını bir kenara bırakıp Haçlılara karşı kendisine katılma çağrısında bulundu (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 113; Runciman, 2008, C. 3, s. 80). Diğer yandan bölgedeki Latin devletlerinde ise, Alman birliklerinin taşkınlık hareketlerinden ve saldırgan tavırlarından dolayı endişe hâkimdi. Almanlar Akkâ'ye ulaştıklarında orada bulunan Hristiyan halka kötü muamelede bulundular. Bazılarını evlerinden zorla çıkarıp onların mülklerine el koydular (Loud, 2016, p. 148). Almanların zulmü çevre beldelerde işitildiğinde Taberiye'nin önde gelenleri, bölgedeki meskûn Hristiyanların kasaba yerine bir süre sahil bölgelerine nakledilmesini ve orada ikamet etmelerini istedi. Suriye baronları saldırılardan zarar görmemeleri için kadın ve çocukları, Templier ve Hospitalier tarikatlarının bakım merkezlerine bıraktılar (Richard, 1996, p. 234-235; Simith, 1967, p. 117).

Dımaşk Naibi el-Âdil ise Haçlıların hareketlendiği haberleri üzerine Musul, Şâm, Kahire ve el-Cezire'den asker topladı. Bu orduyu, Haçlıların Akkâ'dan Kudüs'e hareket etmelerini engellemek için Aynu'l-Câlût'a indirdi. Ramazan ve sonraki ayın bir kısmını bu bölgede geçirdi (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 113; İbn Haldûn, 1988, C. 5, s. 386). Almanlar, Eyyübî hâkimiyetindeki topraklara girdiklerinde el-Âdil'in kalabalık bir orduyla kendilerine doğru yanışığı haberini aldılar. Bunun üzerine Alman şövalyeler, piyadeleri savaş alanında terk ederek hızla Akkâ'ya çekildiler. Mukadderatına terkedilen piyadeler ise Akkâ çayyıklarında el-Âdil tarafından mağlup edilmişti ki (Ebû Şâme, 1997, C. 4, s. 440; Runciman, 2008, C. 3, s. 82) İtalyan askerlerinin yardıma gelmesiyle Haçlı kuvvetleri toparlandı. İhtiyatlı oluşuyla bilinen el-Âdil, Haçlılarla açık alandan bir savaşa girmek istememekle birlikte sancağı altında toplanan müttefik askeri birliklerden de yararlanmak niyetindeydi. Bu nedenle diğer Alman Haçlı ordularının Akkâ'ya ulaşmasından önce küçük bir Haçlı garnizonu olan

⁵ Prof. Dr. Aydın Usta Friedrich Barbarossa'nın Alman Haçlı ordusunun sayısı hakkında kaynaklarda verilen malumâtı, çalışmasında derleyerek aktarmıştır (Bk. 2021, s. 68, dp. 34).

Yâfâ⁶ ‘ya yürümeye karar verdi (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 113; İbn Haldûn, 1988, C. 5, s. 386; Michaud, 1891, Vol. II, p. 16).

Remle Antlaşmasıyla (1192) Haçlılara terkedilen Yâfâ, Kudüs-Akkâ Krallığına bağlı olarak yönetiliyordu. Kudüs-Akkâ Kralı Henri de Champagne, Yâfâ'yı Müslümanlardan korumak için Almanlarla işbirliği yapmak istemiyordu. Ancak şehre birlik gönderecek durumda da değildi (Hill, 1948, Vol. II, p. 58; Runciman, 2008, C. 3, s. 81). Bu cihetle daha önce Yâfâ'yı idare eden Kıbrıs Kralı Amaury de Lusignan'a⁷ başvurup Yâfâ savunması ve muhafazası için yardım istedi. Teklife sıcak bakan Amaury, şehrin kendi idaresine verilmesi karşılığında şehre adamlarını ve erzak gönderip şehri muhafaza edeceğini bildirdi. Bunun üzerine Yâfâ'nın idaresi Kıbrıs Haçlı Krallığı'na bırakıldı. Amaury, süratle kaleye sövalye, piyade, erzak ve harp aletleri gönderdi. Şehre adamlarını yerleştiren Amaury, şehrin ve kalesinin idaresini Renaud Barlais'a vererek ondan Eyyûbîlere karşı şehri bütün gücüyle savunmasını istedi. Ancak Renaud Yâfâ'da zayıf bir yönetim sergileyince şehrin savunmadaki zafiyeti de ortaya çıktı. Eyyûbîler durumu andıklarında muhasarayı sıkılaştırdılar. Müslüman askerlerle baş edemeyeceğini idrak eden Renaud, Kral Henri'ye başvurarak kendisine yardım etmesi için haber gönderdi (Amadi, 2015, p. 89-90).

Kudüs-Akkâ Kralı Henri de Champegne yapılan çağrıyla Yâfâ'ya yardıma gitmek üzere hazırlık yaptığı sırada 10 Eylül 1197 tarihinde sarayın penceresinden esrarengiz bir şekilde düşerek öldü (Michaud, 1891, Vol. II, p. 16; Hill, 1948, Vol. II, p. 58; Amadi, 2015, p. 90). Henri de Champegne'nin ölümüyle Haçlılar arasında huzursuzluk baş gösterdi. Başsız kalan Haçlılar ne yapacakları hususunda bocalarken (Ernoul, 2019, s. 230; İbnü'l-Kesîr, 1995, C. 13, s. 88) Henri'nin ölümünün üzerinden çok geçmeden 1197 Alman Seferi'nin lideri Alman İmparatoru Heinrich'in 28 Eylül 1197 tarihinde Messina'da hayatını kaybettiği haberi Haçlı ordugâhına ulaştı. Kudüs-Akkâ Kralı ve Alman İmparatorlarının ölümü 1197 Alman Haçlı Seferi'nin gücünü büyük ölçüde kırdı (Hoveden, 1853, C. 2, p. 442-443; Johnson, 1969, p. 120).

el-Âdil ise Yâfâ önlerine gelerek 1197 Ağustos-Eylül'de şehri kılıç zoruyla ele geçirip pek çok şövalyeyi öldürdü. Kadınları ve erkek çocuklarını esir aldı. Şehirdeki büyük miktarda mala el koydu (İbn Vâsıl, 1957, C. 3, s. 75; İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 113; Ebû Şâme, 1997, C. 4, s. 440)⁸. el-Âdil'in şehre girmesiyle ahali iç kaleye kapanmıştı. Müttefik İslâm ordusu, Cuma günü şehri tahrip ettikten sonra iç kaleye yöneldi ve aynı gün içinde iç kaleyi de ele geçirdi (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 113).

Ebû Şâme, Yâfâ'nın fethi sırasında meydana gelen garip bir olayı da aktarmıştır. Onun verdiği bilgiye göre; kalenin fethi sırasında kalede seçkin 40 şövalyeden müteşekkil özel bir birlik bulunmaktaydı. Bu şövalyeler, kalenin Müslümanlar tarafından ele geçirildiğine emin

⁶ Akkâ ve Kaysâriye, arasında bulunan Yâfâ, Şâm sahilleri üzerinde bir şehirdir. 1187 yılında Salâhaddin Eyyûbî tarafından fethedilmiş, 1191 yılında ise Haçlılar tarafından tekrar ele geçirilmiştir (el-Hamevî, 1995, C. 5, s. 426; İbn Şeddâd, t.y., s. 107; Altan, 2013, C. 43, 173).

⁷ Amaury de Lusignan, 1197-1205 tarihlerinde Kudüs, 1196-1205 tarihleri arasında Kıbrıs kralıydı.

⁸ Makrîzî, kadın ve erkeklerden oluşan esir sayısının 7 bin olarak işaret ederken İsfahânî ise bu sayıyı 10 bin olarak kaydetmiştir (Makrîzî, 1956, C. 1/1, 140; İsfahânî, 2002, 467).

olduklarında ve kaleyi kurtarma ümitleri kalmadıklarında kendilerini bir kiliseye kapatıp kılıçlarını birbirine vurmak suretiyle kendilerini öldürdüler. Kilisenin kapısını kırarak içeri giren Müslümanlar, olup biteni anlamaya çalıştılar ve hepsinin kötü bir halde ölmüş olduklarını gördüler. Bu suretle şehri yeniden hâkim olan el-Âdil, Yâfâ'nın tekrar Haçlıların eline geçmesi ihtimaline karşılık tahrip edilmesini emretti. Şehrin surları yıkılıp taşları deniz kıyısına atıldı (Ebû Şâme, 1974, s. 10-11; Zekkâr, 1995, C. 20, s. 12; Michaud, 1891, Vol. II, p. 16)⁹.

Alman Haçlı birlikleri Müslümanlara karşı saldırıda bulunmak için geç kaldılar. Bu nedenle Müslümanların dikkatini dağıtarak onları Yâfâ'dan uzaklaştırma tasavvuruyla Kaysâriye üzerine yürüdüler. Ancak şehrin Müslümanlar tarafından ele geçirildiğini işittiklerinde Akkâ'ya döndüler (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 113). Mısır donanması ise tutsak ettiği 70 şövalye ile Kahire'ye döndü (Ebû Şâme, 1974, s. 10-11; Zekkâr, 1995, C. 20, s. 12). Yâfâ'da çok insan kaybeden Mainz Başpiskoposu Conrad ve Valeran de Limbourg komutasındaki Haçlılar, daha fazla kayıp vermemek için Brabant ve Saksonya Dükleri idaresinde Batı'dan yelken açan ikinci gurubu beklemeye karar verdiler (Michaud, 1891, Vol. II, p. 17). el-Âdil ise Kudüs-Akkâ Krallığı karşısında sulhu bozacak olaylara mahal vermemek için Yâfâ'nın fethinin ardından onlara karşı savunmacı bir siyaset izledi (Stevenson, 1907, p. 294).

Kudüs-Akkâ Kralı Henri de Champegne Yâfâ'da bulunan Haçlıların yardım istemesi üzerine hareket edeceği sırada ölmüştü. Krallığın içişleri bir yana, Eyyûbîlerle çatışmalar yer yer devam etmekte öte yandan Alman birlikleri de krallık topraklarındaydılar. Krallığın idaresinin bir problem haline gelmemesi için Henri'nin ölümüyle dul kalan karısı Isabella, Mainz Başpiskoposu Conrad'ın tavsiyesiyle Kıbrıs Kralı Amaury de Lusignan ile evlendi. Kıbrıs krallığını elinde bulunduran Amaury, bu evlilikle vasatasıyla, aynı zamanda Kudüs-Akkâ kralı oldu. Bu suretle Kudüs ve Kıbrıs taçları birleşmiş oldu (Amadi, 2015, p. 90). Aslında bu evlilikle Kudüs-Akkâ Krallığı'nın Kıbrıs'tan ihtiyaç duyduğu siyasi, diplomatik ve askeri alanlarda desteklenmesi amaçlandı. Zira III. Haçlı seferinden itibaren Kıbrıs'ın gücü artmıştı (Ernoult, 2019, s. 233; Hill, 1948, Vol. II, p. 59; Edbury, 1991, p. 33; Shlomo, 2013, p. 153). Amaury Kıbrıs'a veliahdı Hugue'e bırakıp adayı veraset usulüne uygun şekilde Kudüs-Akkâ Krallığı'na bağladı. Krallığın tek idarede toplanmasıyla birlikte krallık ve Kıbrıs arasındaki rekabette ortadan kaldırılmış oldu. Kudüs-Akkâ kralı olan Amaury, krallığı güçlendirmek amacıyla Kıbrıs'tan Akkâ'ya piyadeler, şövalyeler ve iâşe getirterek takviye etti (Amadi, 2015, p. 90).

Haçlıların Saydâ Zaptı

Avrupa'dan gelmesi beklenen Saksonya ve Brabant Düklerinin Akkâ'ya ulaşmasıyla bölgedeki Haçlılar yeniden hareketlenmeye ve saldırılarda bulunmaya başladılar (Michaud, 1891, Vol. II, p. 18). el-Âdil idaresindeki İslâm birlikleri ise Yâfâ'yı tahrip ettikten sonra Aynu'l Câlût'a indi. Bu sırada el-Âdil, Kudüs-Kıbrıs Kralı Amaury'nin desteğini alan (Ernoult,

⁹ Michaud, Yâfâ'da 20 bin Hristiyan'ın öldüğünü aktarmıştır (Michaud, 1891, Vol. 2, p. 16).

2019, s. 234) Brabant Dükü idaresindeki Haçlıların Saydâ¹⁰ ve Beyrût'a¹¹ kast etme azminde oldukları haberini aldı (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 113; Makrîzî, 1956, C. 1/1, s. 140; Humpreys, 1977, p. 106). Bunun üzerine maiyetindeki birliklerle el-Âdil, Eylül-Ekim 1197'de önce Mecü'l-Uyûn'a oradan da tahrip etme niyetiyle Beyrût'a yöneldi. 21 Ekim'de bir grup askeri birlikle birlikte, taş ustalarını da şehrin kale ve evlerinin yıkılması için gönderdi. Buna karşılık Beyrût Hâkimi İzzeddîn Üsâme, el-Âdil'e bu işte hatalı olduğunu bildirip şehri muhafaza edeceğine dair söz verdi ve yıkımı durdurdu (İbn Şeddâd, t.y., 79; İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 113; İbn Vâsıl, 1957, C. 3, s. 71).

Haçlılar ise önce Saydâ'ya gittiler. Saydâ surları daha önce 1187'de Salâhaddîn Eyyübî tarafından yıktırılmıştı. Haçlılar, oraya ulaştıklarında şehri harap bir şekilde buldular. Bu sırada Beyrût'u tahrip etmek için giden İslâm askerleri de Saydâ'ya şehrin surlarını yıkmak için yönelmişlerdi. Saydâ yakınlarında karşılaşan Müslümanlar ve Haçlılar arasında karanlık çökünceye kadar bir mücadele cereyan etti (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 113; es-Sekâf, 2012, C. 5, s. 162). Çatışmaya şahitlik eden Brabant Dükü I. Henry'nin Köln başpiskoposuna gönderdiği mektupta, olay tasvir edilmiştir. Mektupta Henry, Sûr ve Saydâ arasında kalabalık İslâm ordusunun saldırdıklarını, arkadan denize kadar muhasara edildiklerini, taraflar arasında şiddetli bir çatışmanın meydana geldiğini aktarmıştır. Bunun yanı sıra bahsi geçen mücadele sırasında içlerinde Saydâ emirinin de bulunduğu pek çok Frank'ın hayatını kaybettiğini, ölen Müslüman asker sayısının ise Haçlılarınkinden daha fazla olduğunu bu nedenle Müslümanların geri çekildiğini kaydetmiştir (Waitz, 1880, p. 160-161; Munro, 1902, p. 22-23). Başka bir rivayete göre ise şiddetli savaşın ardından Haçlılar üstünlük sağlamışlar, savaş meydanında el-Âdil'in yaralanmasıyla Müslüman ordusu geri çekilmek zorunda kalmış bundan sonra ise müttefik Eyyübî İslâm ordusu dağılmıştır (Michaud, 1891, Vol. II, p. 19).

Haçlıların Beyrût'u İşgali

Beyrût, ticaret ve nüfus yoğunluğu ile Sûr şehrinin rakibi haline gelmişti. Bununla birlikte Beyrût Hâkimi İzzeddîn Üsâme'nin Haçlılardan yağmaladığı mallar Beyrût'a getirilmekte, Hristiyan esirler de şehir zindanlarında tutulmaktaydı (Michaud, 1891, Vol. II, p. 18). Tüm bunların ötesinde Haçlılar, Beyrût'u ele geçirdiklerinde bir ticaret limanına sahip olacaklar bu ise onlara güvenli bir ticaret ile Akdeniz Havzası'nda serbest hareket etme imkânı sağlayacaktı. Bu tasavvur üzerine Haçlılar Beyrût üzerine odaklandılar. Bu dönemde deniz gücü zayıflayan Eyyübîler ise Beyrût'un stratejik konumundan yararlanmaktan ziyade öncelikli olarak şehrin Haçlıların eline geçmemesini hedeflediler.

¹⁰ Beyrût'un 45 kilometre güneyinde yer alan Saydâ, Şâm sahil şeridi üzerindedir. 1110 yılında Kudüs Kralı I. Baudouin tarafından ele geçirilerek krallığa bağlı kontluğa dönüştürülmüştür. 1187 yılında Salâhaddîn Eyyübî'nin fetihleri sırasında fethedilen şehir, Emîr Seyfeddin Ali b. Ahmed b. el-Meştûb'un idaresine verilmiş, aynı dönemde Haçlı tehlikesine karşı şehrin istihkâmlarının çoğu harap edilmiştir (Tomar, 2009, C. 36, s. 208).

¹¹ Şâm kıyı şeridinde meşhur bir şehir olan Beyrût, Haçlı seferleri sırasında 1110 yılında Kudüs Kralı I. Baudouin tarafından zapt edildiyse de 1187 yılında Salâhaddîn şehri Haçlılardan geri aldı. Şehir İzzeddîn Üsâme'ye ikta edildi (el-Hamevî, 1995, C. 1, s. 525; İbn Şeddâd, t.y., s. 79).

Ancak el-Âdil, Haçlıların eline geçmesi ihtimaline karşılık tahrip etmek istediği şehri, Beyrût Hâkimi İzzeddîn Üsâme'nin sözüne itibar ederek dokunmamıştı.

Saydâ önlerinden 23 Ekim 1197'de ayrılan Haçlılar, Beyrût'a yöneldiler (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 114). Şehrin Hakimi İzzeddîn Üsâme, şehri savunacağında el-Âdil'den umduğu yardımı alamadı. Bunun üzerine ani bir kararla şehri tahrip etmeye başladı. Surları yıkımına başlanmıştı ki Haçlıların yanaştığı haberi ulaştı. Kalabalık Haçlı filosu karşısında zafer kazanamayacağını idrak eden Üsâme, şehri kaderine terk etti. Halk ise aceleyle şehirden çıktı. Ertesi gün kaleye zahmetsizce giren Haçlılar, büyük miktarda ganimete sahip oldular. Şehre girdiklerinde harp aletleri, çeşitli türden mallar ve senelerce bir orduyu beslemeye yetecek nispette bol erzak ele geçirdiler (Sibt, 1952, C. 8/2, s. 453; İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 114; Makrîzî, 1956, C. 1/1, s. 140; Ebû Şâme, 1997, C. 4, s. 440; Ebû Şâme, 1974, s. 11; Munro, 1902, p. 23). Beyrût'un işgaliyle zindanlarda bulunan 9 bin Hristiyan esir, serbest bırakıldı. Bu tutsakların Haçlı ordusunda hizmet etmesi beklendi. Esirlerin Haçlılara katılımı ve şehrin zaptı, seferin en önemli kazanımları oldu (Michaud, 1891, Vol. II, p. 19). Beyrût'u terk eden Üsâme ise Mısır'a yöneldi (Ebû Şâme, 1997, C. 4, s. 441). Beyrût'un Haçlıların eline geçmesinden sonra İslâm ordusuna katılımlar devam etti. Kudüs Hâkimi Sungur Kebir ve Nablûs Hâkimi Meymûn el-Kasrî komutasındaki askerler el-Âdil'in sancağı altında toplandılar (Ebü'l-Fidâ, 1286, C. 3, 93; İbnü'l Verdî, 1996, C. 2, s. 110; el-Ömerî, 2002, C. 27, s. 182).

Beyrût, Haçlılar tarafından kısa zamanda tahkim edilerek askerler ve şövalyelerle dolduruldu. Kraliçenin üvey kardeşi Jean d'İbelin'e iktâ edilen şehir, Trablus Kontluğu'na bağlandı. Müslümanlar ise Haçlıların Beyrût işgali sırasında Cebele ve Lâzikiye bölgesindeki müstahkem kalelerini terk ettiler. Bu sayede Haçlılar, Saydâ'ya kadar bütün toprakları tahrip ettiler (Munro, 1902, p. 23). Daha önce (1194) Cübeyl'in ve ardından Alman Haçlı Seferi'yle Beyrût'un Haçlılar tarafından işgal edilmesiyle Trablus Kontluğu ve Kudüs-Akkâ Krallığı müşterek hudutlara kavuşmuş oldu. Bu sayede Haçlılar Akkâ'dan Trablus'a kadar olan kıyıların idaresini ve kontrolünü sağlayabildiler. Öte yandan Üsâme'nin Beyrût'tan çekilirken bıraktığı silah deposu, krallığa büyük yarar sağladı (Hardwicke, 1969, s. 530).

Saydâ Kalesi'nin Haçlılar tarafından işgaline rağmen şehrin dış mahalleleri hâlen Müslümanların elindeydi (Runciman, 2008, C. 3, s. 84). Diğer yandan Haçlıların işgal edeceği endişesi muhafazası zor yerlerin tahribini gerektirmekteydi. Bu cihetle İslâm ordusu, burçları ve köyleri tahrip edip ağaçları kesti. Ardından Sûr'a geçti. Müslümanların Sûr'a hareket ettiğini işiten Haçlılar da Beyrût'tan Sûr'a geçerek orada beklemeye başladılar (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 114; es-Sekâf, 2012, C. 5, s. 162).

Haçlıların Tibnîn Kalesi Muhasarası

İlk olarak iki gurubu Filistin'e gönderen Alman İmparatoru VI. Heinrich, Sicilya seferinden döndüğünde bütün gücünü ve enerjisini Haçlı seferleri hazırlıklarına vermişti. Ülkesindeki tüm piskoposlara ve soylulara çağrıda bulunup onları sefere teşvik etti. İmparator, 50 bin kişinin bir yıl boyunca ihtiyaçlarını karşılamayı taahhüt etti. Sancakları altında sefer sonuna kadar bulunacak herkese 30 ons altın ödeme vaadinde bulundu. Onun bu teşvikleri sayesinde çok sayıda savaşçı ve denizci İslâm ordusuyla savaşmak için orduya

katıldı. Seferi tamamen üstlenen İmparator VI. Heinrich, üçüncü guruba komuta etmekle Hildesheim Piskoposu Conrad'ı, görevlendirerek Doğu'ya gönderdi (Michaud, 1891, Vol. II, p. 21).

Almanlar Beyrût'u Müslümanların elinden alınca moralleri yükselmiş ve cesaretlenmişlerdi. Avrupa'dan Hildesheim Piskoposu idaresindeki birliğin gelişiyle Haçlıların şevk ve coşkusunu yeniden alevlenmiş, Kudüs hayalleri yeniden canlanarak sefer planları yapmaya başlamışlardı. Bu sırada Doğu Akdeniz Havzası boyunca sahil şeridi Haçlıların kontrolünde olup Tibnîn¹², Müslümanların elinde bulunuyordu. Tibnîn Kalesi'nin garnizonu sık sık bölgedeki Haçlılara baskın verip onların hâkimiyetindeki şehirlerin iletişimini kesmekteydi. Bu cihetle Haçlılar, Kudüs'ten önce kendileri için sorun olarak gördükleri Tibnîn üzerine yürümeye karar verdiler. Kale, II. Baudouin döneminde inşa edilmişti ve kaleye ancak sarp kayalıklardan ve uçurumlarla çevrili dar bir yoldan erişilebilirdi. Bununla birlikte Haçlıların bu kaleyi başarıyla muhasara edebilmeleri için surların yükseklerine ulaşabilecek gelişmiş harp ve kuşatma aletleri bulunmuyordu. Dağın eteğinden fırlatılması planlanan ok veya taşlar ise kaleye zarar veremezdi (Michaud, 1891, Vol. II, p. 22-23).

Alman Haçlılarının Tibnîn Kalesi teşebbüslerini Doğu'da meskûn bulunan mahalli baronlar destelememekteydi. Onlar, Hristiyanlara Beyrût'un terkedilmesi, Müslümanlara da Yâfâ'yı bırakmak şartıyla Dımaşk Naibi el-Âdil ile bir barış tesis etmeyi arzulamaktaydılar (Runciman, 2008, C. 3, s. 84). Sahilleri tamamen kontrol altına alıp iç kesimlere ilerlemeyi hedefleyen Alman Haçlıları, Suriye baronlarının sulh çabalarına rağmen 27 Kasım 1197'da tafsilatlı bir planla Başpiskopos Conrad idaresinde, Celîle bölgesindeki Tibnîn Kalesi önlerine geldiler. Tibnîn ele geçirildiği takdirde Sûr şehri savunmasız kaldığı gibi Celîle'nin güneyindeki bölgelere girme imkânı sağlayacaktı (Sıbt, 1952, C. 8/2, s. 455; İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 114; Ebû Şâme, 1997, C. 4, s. 441; Ebû Şâme, 1974, s. 13; Vitry, 1896, p. 118).

el-Âdil'in idaresinde toplanan İslâm birlikleri ise Hûnîn Kalesi yakınlarında konaklamaktaydı. el-Âdil, Şark askerlerine izin vermiş, Mısır askerlerini de göndermek üzereydi ki ordugâha, Haçlıların Tibnîn Kalesi üzerine yürüdükleri haberi ulaştı. Kaleyi savunmak için el-Âdil, süratle bir birlik yola çıkartırken (Sıbt, 1952, C. 8/2, s. 455; İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 114; Demir, 2008, s. 85) Haçlılar, Hüsâmeddin Beşâr idaresindeki (İbn Vâsıl, 1957, C. 3, s. 76) Tibnîn'e, 13 Aralık 1197'de şiddetli bir saldırı gerçekleştirdiler (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 114).

Şiddetli saldırı sonrasında surlardan kopan kaya parçaları Haçlılar arasında korkunç bir yıkıma neden oldu. Ardından toprağı kazarak kayaların arasından yeni bir yol açan Haçlılar, yeni muhasara aletleri yapıp (Michaud, 1891, Vol. II, p. 23-24) muhasarayı sıkılaştırdılar. Müstahkem kalenin birçok yerinde gedikler açtılar. Bu gediklerden Müslüman askerleri gözlemleyebilmekte ve onlarla iletişim kurabilmekteydiler (Sıbt, 1952, C. 8/2, s. 455). Haçlılar kuşatmayı sıkılaştırdığında ve çatışmalar şiddetlendiğinde el-Âdil, Muhâddin b. Zekiddîn'i yeğeni Mısır Sultanı el-Azîz'e gönderip bizzat kendisinin başında

¹² Tibnîn: Ben-i Amer dağlarında Şâm ve Sûr arasında Banyas'a bakar (el-Hamevî, 1995, C. 2, s. 14).

bulunduğu ordusuyla birlikte yardıma gelmesini istedi. Mesaj üzerine el-Azîz, süratle harekete geçti (Sibt, 1952, C. VIII/II, s. 455; İbn Vâsıl, 1957, C. 3, s. 75-76; İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 114; Ebû Şâme, 1997, C. 4, s. 441; Ebû Şâme, 1974, s. 13; Makrîzî, 1956, C. 1/1, s. 140-141).

Müslüman askerler, kalenin tepe kısmının tahribi ve açılan gedikler dolayısıyla kalenin daha fazla dayanamayacağından ve kılıçla zapt edilebileceğinden endişe etmekteydiler. Bu cihetle müdafilerin elçileri, Haçlı karargâhına giderek can ve mal güvenliği sağlanması şartıyla (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 114) kaleyi teslim etmeyi ve kale zindanlarında bulunan 500 Hristiyan esiri de serbest bırakmayı teklif ettiler. Ancak Almanların lideri Başpiskopos Conrad, kayıtsız şartsız kaleyi zapt edeceğini belirtti (Runciman, 2008, C. 3, s. 84). Almanların aksine Kral Amaury ve Suriye baronları, Tibnîn'in kılıç zoruyla işgal edilmesine karşı çıkmaktaydılar. Onlar müdafilerin güvenliği için kalenin sulh yoluyla teslimini arzuluyorlardı (Ernoul, 2019, s.237).

Kudüs-Akkâ-Kıbrıs Kralı Amaury ve Suriyeli baronlar, Almanların yapmak istedikleri katliamın, İslâm cephesinde büyük tepkiyle karşılanıp cihat hareketlerine sebep olabileceğinden büyük nispette endişe etmekteydiler. Eğer katliam gerçekleşecek olursa yıllardan beri Doğu'da taraflar arasında tesis ve muhafaza edilmeye çalışılan barış ve sükûnet ortamına darbe vurulmuş olacaktı. Bu nedenle Suriyeli baronlar, müdafilerin teslim olma kararlarını işittiklerinde, Almanların insanların canlarını bağışlama gibi adetlerinin olmadıkları, kaleye girdikleri takdirde Müslüman askerleri öldürecekleri dolayısıyla kaledekilerin kendilerini müdafaa etmeleri gerektiği hususunda telinde bulundular. Baronların tavsiyesiyle kaledekiler canlarını kurtarmak gayesiyle ısrarla müdafaaı sürdürdüler (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 114; Michaud, 1891, Vol. II, p. 25; Runciman, 2008, C. 3, s. 84-85)¹³.

Muhasara uzadıkça Haçlılar yorulmaya başladılar. Diğer yandan devam eden şiddetli fırtına ve yağmurlar Almanlar arasında ümitsizlik ve yılgınlık meydana getirdi. Haçlılar, şiddetli yağın yağmurlardan açtıkları oyukları mesken edinerek kendilerini korumaya çalıştılar. Kale iyice zayıflamıştı ki kalabalık sayıdaki müttefik İslâm ordusunun Tibnîn yakınlarına ulaştığı haberi geldi. İlk yardıma gelen el-Efdal'in ardından Mısır Sultanı el-Azîz ile birlikte kardeşleri ez-Zâfer, el-Mu'iz, el-Mueyyid ve Hıms Hâkimi Şîrkûh, Baalbek Hâkimi el-Emced, İzzeddîn el-Mukaddem, Tel-bâşir Hâkimi Durdurum, Şubat 1198'de Hûnîn yakınlarında ordugâh kuran el-Âdil'e katıldılar. Kalabalık müttefik İslâm ordusunun Mısır Sultanı el-Azîz sancağı altında toplandığı haberleri Haçlılar arasında büyük bir paniğin sirayet etmesine neden oldu. Almanlar, Kral Amaury'e haber gönderip geri dönmek istediklerini bildirdiler (Sibt, 1952, C. 8/2, s. 455; İbn Vâsıl, 1957, C. 3, s. 76; İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 114; Ebû Şâme, 1997, C. 4, s. 441). Dönem şahidi ünlü vakânüvis Sibt İbnü'l Cevzî, Mısır Sultanı el-Âzîz ve müttefik İslâm ordusunun bir gün daha gecikmesi halinde Haçlıların Tibnîn Kalesi'nin ele geçireceklerini ve müdafilerin hepsini öldüreceklerini kaydetmiştir

¹³ Michaud, Tibnîn Kalesi muhasarasını ve tarafların mücadelesini canlı bir tasvirle sunmuştur. (Bk. 1891, Vol. II, s. 24-26).

(Sıbt, 1952, C. 8/2, s. 455).

Müslüman ordugâhına 10 Şubat 1198'de ulaşan Mısır Sultanı el-Âzîz, maiyetindeki askerlerle birlikte "Cebelü'l Halîl'e giderek 22 Şubat'a kadar burada iskân edip hazırlıklarını tamamladı. Ardından Haçlılar üzerine yürüdü. Haçlıları ok yağmuruna tutan sultan, okçular döndüğünde taarruz emri verdi ve askerlerini mevzilendirdi (İbnü'l-Esîr, 1987, C. XII, s. 114)¹⁴. Diğer yandan seferin lideri Conrad ve kumandanlarının kaçmış olduğu haberi, Kudüs-Akkâ Kralı Henri ve Alman İmparatoru VI. Heinrich'in ölümü ile zaten moralsiz olan Alman askerler arasında paniğe neden oldu. Bu kötü haberlere ilaveten olumsuz seyreden hava şartları Alman Haçlı Seferi'nin de sonunu getirdi (İbnü'l-Kesîr, 1995, C. 13, 90; Runciman, 2008, C. 3, s. 85). Haçlılar iki ay yedi gün devam ettirdikleri Tibnîn muhasarasını kaldırarak kale önlerinden ayrıldılar (Ebû Şâme, 1974, s. 13). Çadırlarını, mancınıklarını, debbâbelerini ve savaş aletlerini bırakarak gece yarısı Sûr'a yöneltiler (Sıbt, 1952, C. VIII/II, s. 456; İbn Vâsıl, 1957, C. III, s. 76; İbnü'l-Esîr, 1987, C. XII, s. 115; Makrîzî, 1956, C. 1/1, s. 141). Haçlıları takip eden Müslümanlar 24 Şubat'ta onlardan çokça esir ve ganimet aldılar. Sultan, bu esirlerin Tibnîn'e gönderilmesini ve kale surlarının tahkiminde kullanılmasını istedi (Sıbt, 1952, C. 8/2, s. 456; İbn Vâsıl, 1957, C. 3, s. 76).

el-Âdil ise Haçlılara yapmış olduğu baskınları artırarak onları yıldırıldı (İbn Vâsıl, 1957, C. 3, s. 78). Haçlılar Sûr'dan Akkâ'ya yönelirken Müslümanlar el-Leccûn'da konakladılar. Haçlıların talebi üzerine sulh görüşmeleri başlamasına rağmen müzakerelerden uzun süre sonuç alınamadı (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 115). el-Âzîz, amcası el-Âdil'e çok sayıda asker bırakarak sulh müzakereleri neticelenmeden 17 Nisan'da Mısır'a hareket etti (İbn Vâsıl, 1957, C. 3, s. 76; İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 115; Makrîzî, 1956, C. 1/1, s. 141; el-Ömerî, 2002, C. 17, s. 182)¹⁵.

Kudüs-Kıbrıs Kralı Amaury de Lusignan ve Dımaşk Naibi el-Melikü'l-Âdil Arasındaki Sulh Akdi

Almanların Doğu'ya intikal ettiği ilk günden itibaren el-Âdil'in idaresindeki İslâm askerleri ile Haçlılar arasındaki pek çok mücadele cereyan etti. el-Âdil, Yâfâ ve Tibnîn'den Haçlıları temizledi. Bu mücadeleler sırasında pek çok şövalye hayatını kaybetti (İbn Vâsıl, 1957, C. 3 s. 78; İbnü'l-Kesîr, 1995, C. 13 s. 88). Alman Haçlı Seferi'nden hayatta kalanlar Sûr'a iltica ettiler. Birkaç gün içinde de ülkelerine dönmek için gemilere bindiler. Alman nüfuz ve itibarını kurtarmak için girişilen sefer, Haçlılara büyük bir katkı sağlamadan bitti. Hristiyanlar için seferin en önemli sonucu Beyrût'un kazanımı ve Alman Şövalye Tarikat organizasyonunun kurularak devamlılık arz eden bir müessese haline getirilmesi oldu

¹⁴ Ebû Şâme, el-Melikü'l-Âzîz'in 2 Şubat 1198 tarihinde yardıma ulaştığını; Makrîzî ise el-Âzîz'in el-Âdil'e yardım amacıyla 28 Aralık 1197 tarihinde Remle'ye indiğini kaydeder (1997, C. 4, s. 441; 1956, C. 1/1, s. 141).

¹⁵ Taraflar arasındaki müzakereler bitmeden el-Âzîz'in Mısır'a dönme sebebi devleti niyabeten idare eden Fahreddîn'e karşı el-Âdil'in azmettirdiği bir suikast duyumu idi. Meymûn el-Kasrî, Üsâme, Sarı Sungur, el-Haccâf ve İbnü'l Meştûb gibi bazı emîrlerin planladığı suikasti öğrenen el-Âzîz, vakit kaybetmeden Mısır'a hareket etti. el-Âdil, ise Haçlılarla barış görüşmelerine devam etti (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 115; Makrîzî, 1956, C. 1/1, s. 141).

(Ernoul, 2019, s. 122; Runciman, 2008, C. 3, s. 85; Stevenson, 1907, p. 295).

Müslümanlar karşısında mağlup olan Haçlılar, el-Âdil'den ateşkes ve sulh talep etmek zorunda kaldılar (Sibt, 1952, C. 8/2, s. 456; İbn Vâsıl, 1957, C. 3, s. 78). Kudüs-Akkâ Kralı Amaury de Lusignan ile Eyyûbîler arasındaki müzakereler neticesinde 21 Haziran 1198 tarihinden itibaren üç yıl geçerli bir sulh yapıldı¹⁶.

Antlaşma maddelerine göre;

- Yâfâ el-Âdil'in elinde kalmaya devam edecek ancak burayı güçlendiremeyecekti (Humphreys, 1977, p. 108).

- Haçlıların 1194'de Cübeyl ve Almanların Beyrût işgalleri kabul edilerek iki bölge de hiçbir sınırlama olmaksızın Haçlılara bırakıldı ('Âmr, 2002, s. 89).

- Yukarıdaki bahsi geçen maddelere ilaveten antlaşma, Saydâ, Beyrût, Cübeyl ve Cebele'nin gelirlerinin taksim edilmesini de içeriyordu (Humphreys, 1977, p. 108; 448; Stevenson, 1907, p. 295-296).

el-Âdil, kendi nezdinde stratejik öneme sahip hiçbir noktayı Haçlılara teslim etmemişti. Salâhaddîn'den sonra Eyyûbî donanması oldukça zayıflamıştı. Bu nedenle Eyyûbîler Haçlılarla yaptıkları antlaşmalarda genellikle muhafaza etmeye muktedir olmadıkları denize kıyısı olan ya da İsevilik için önemli bölgeleri pazarlık konusu ettiler. Yâfâ gibi ellerinde olan kıyı bölgelerini, muhafaza etmek güç olduğundan Akdeniz sahil şeridindeki hâkimiyetindeki yerleri tahrip etmişlerdir. Bu nedenle Beyrût, Müslümanlar için çok büyük bir kayıp sayılmadı. III. Haçlı Seferi sırasında Salâhaddîn Eyyûbî, Beyrût'u dönemin Kudüs Kralı Conrad of Monferrat ile gerçekleştirdiği gizli görüşmelerde vazgeçilebilir bir seçenek olarak görmüştü. Antlaşma ile bölgede küçük düzenlemeler getirilmiş oldu (Humphreys, 1977, p. 108). Anlaşmanın yapılmasından sonra müttefik İslâm ordusundaki askerler beldelerine gönderilirken el-Âdil de Dımaşk'a döndü. Mısır donanması ise dönüş yolunda Ermeni Kralı I. Leo beldesine girerek 450 esirle birlikte Kahire'ye ulaştı (İbn Vâsıl, 1957, C. 3, s. 78; Ebû Şâme, 1974, s. 13; Makrîzî, 1956, C. 1/1, s. 141).

Haçlıların Tibnîn önlerinden temizlenmesi ve Kudüs-Akkâ Krallığı ile sulh yapılması, el-Âdil'in, yükselişinde oldukça önemli bir rol oynadı. Mısır Sultanı el-Azîz, av esnasında atından düşerek Kahire'de vefat etti (İbnü'l-Esîr, 1987, C. 12, s. 124; Özbek, 2018, s. 67)¹⁷. Haçlılarla yapılan sulh, el-Âdil'e hanedan üyelerine karşı giriştiği hâkimiyet mücadelesinde fırsat sağladı ve ona el-Azîz'in hâkimiyet alanında serbest hareket etme imkânı tanıdı. Bununla birlikte el-Âdil'in saltanatının ilk yıllarında hâkimiyetini pekiştirmesinde oldukça önemli rol oynadı.

¹⁶ İslam kaynaklarında mütarekenin süresi hakkındaki malumat ötüşmemektedir. Ebû Şâme, sulhun beş yıl sekiz ay geçerli olduğunu nakletmesine rağmen diğer İslâm kaynakları bu süreyi üç yıl olarak kaydetmiştir (İbn Vâsıl, 1957, C. 3, s. 78; Ebû Şâme, 1974, s. 13; Makrîzî, 1956, C. 1/1, s. 141; Devâdârî, 1976, C. 7, s. 137).

¹⁷ Feyyum'da avlandığı sırada bir hayvanın peşine takılan el-Azîz'in atının ayağı tökezleyince atın eğerinin sivri kısmı kalbine girdi. O yaralı halde götürüldüğü Kahire'de iki hafta yaşadıkdan sonra vefat etti (Sibt, 1952, C. 8/2, s. 460).

Sonuç

Doğu'daki Latinler ile Müslümanların barışı muhafaza etme çabalarına rağmen 1197-1198 yılları arasında Alman İmparatoru VI. Heinrich'in organize ve finanse ettiği bir Haçlı seferi gerçekleşti. Alman Haçlı Seferi, III. Haçlı seferi sırasında babası Kutsal Roma-Alman İmparatoru I. Friedrich Barbarosa'nın liderliğindeki Almanların bir varlık gösterememesi üzerine Doğu'daki Alman nüfuzunu kurtarmak maksadıyla gerçekleşmişti. Bu Haçlı seferi, bazı araştırmalarda her ne kadar küçük bir teşebbüs olarak aksettirilse de konu üzerine incelemelerde bulunan araştırmacılar, Doğu'ya intikal eden asker sayısının 1189-1190 yıllarındaki I. Friedrich Barbarosa'nın seferinden daha küçük olmadığını savunur. Zira üç gurup halinde Doğu'ya intikal eden kuvvetlerden ilkinin sayısı 60 bin'in üzerindedir. İlk iki gurubu Doğu'ya sevk edip Sicilya seferine çıkan VI. Heinrich ülkesine dönmüş tüm enerjisi Alman Haçlı seferine adanmıştır. Bu nedenle Doğu'ya ulaşan üçüncü Almanlardan müteşekkil ordunun iki guruptan daha küçük olmaması gerekir. Diğer yandan Filistin'e ulaşan Alman orduları, kutsal bölgelerde faaliyet göstermekten ziyade ticari kaygılarla sahil şehirlerine ya da Doğu'daki iki güçlü Latin devleti Kudüs-Akkâ Krallığı ve Trablus Kontluğu'nu müşterek sınırlara kavuşturmayı amaçladıkları için stratejik bölgelere saldırdıkları anlaşılmaktadır. Bu dönemde Doğu'daki Latinler ile Batı'dan gelen Haçlıların Eyyûbî politikaları birbirinden farklılık arz etmektedir. Zira Almanlar işgal hareketlerine giriştiğinde görünürde Müslümanlarla uzlaşma içinde yaşamaya gayret gösteren Latin Devletleri, Salâhaddin Eyyûbî dönemindeki uzun savaşıardan dolayı ekonomik ve askeri anlamda yıpranmışlar bu nedenle Eyyûbîleri karşlarına almak istememektedirler. Aslen onlar, Eyyûbîlerle savaşmaktansa, hanedan üyelerinin aralarındaki ihtilaflardan yararlanıp melikleri birbirine kırdırma yoluna gitmişlerdir. Öte yandan Alman Haçlı Seferi'yle Kudüs-Akkâ Krallığı, Almanların gücünden yararlanmak istemiş, Beyrût'u ele geçirdiği gibi hâkimiyetindeki topraklara baskınlar düzenleyen Tibnîn garnizonuna yürüyerek hem buradaki Müslüman müfrezesini tasfiye etmeyi hem de iç bölgelere yapılacak saldırılarda bir üs kazanmayı hedeflemiştir. Seferin en önemli kazanımları Beyrût'un ele geçirilmesi ve Alman Şövalye Tarikatı'nın kuruluşudur. Alman Haçlı seferinin akıbeti de I. Friedrich Barbarossa'nın seferinden farklı olmamışsa da ilk amaçlarına ulaştıkları; Kudüs-Akkâ Krallığı ve Trablus Kontluğu'nu ortak hudutlara kavuşturmakta başarılı oldukları anlaşılmaktadır. VI. Heinrich'in Alman Haçlı Seferi, Friedrich Barbarossa'nın seferi kadar yankı uyandırmamıştır. Bunun sebebi sefere katılan asker sayısının fazla olmasına rağmen imparatorun bizzat sefere iştirak edememesiyle alakalı olmalıdır. Eyyûbîler cenahında ise Alman Haçlı seferi sırasında ülke hanedan mücadeleleriyle meşguldür. Eyyûbî melikleri bir yandan Alman Haçlı Seferi ordularına karşı mücadele ederken diğer taraftan Doğu'daki Latinleri karşlarına almamaya gayret göstermişlerdir. Bu nedenle sefer sırasında en büyük çabayı gösteren el-Âdil, her ne kadar Yâfâ'yı fethetmiş olsa da Haçlılar karşısında daha ziyade savunmacı bir siyaset izlemiştir. el-Âdil'in sefer sonrasında Haçlılarla gerçekleştirmiş olduğu sulh ise Eyyûbî tahtını ele geçirmesine ve otoritesini tesis etmesinde önemli rol oynamıştır.

Extended Summary

The German Crusade of 1197-1198 under the Holy Roman German Emperor Heinric VI (1191-1197) was planned to save German influence in the East after the failure of the Germans led by Friedrich I Barborossa during the Third Crusade. Although the German Crusade was characterized by some researchers as a small and insignificant attempt after the Third Crusade, historians who have conducted research on the subject emphasize that the number of troops moving to the East was not a smaller undertaking than Frederick Barbarossa I's Crusade (1189-1190). In the aftermath of the Third Crusade, the Crusaders and Salah ad-Dîn Ayyübî concluded a peace treaty on Tuesday, September 1, 1192, for three years and eight months, valid on land and sea. Following the treaty, the Crusaders were confined to a narrow strip of isolated coastline in the north of Yâfâ. During this period, the Crusader provinces in the region were struggling with each other. For the German Crusade, the Crusader army consisting of Germans reached Palestine in three groups. Due to the destruction of the first group of Crusaders in the region, al-Malik al-Adil, the Regent of Damascus, defeated the Germans with the Muslim soldiers he gathered from the surrounding towns and conquered Yâfâ. After the defeat of the first group against the Muslims, the Crusaders decided to wait for German reinforcements. When the second group reached Palestine, the Crusaders captured Beirut. With the arrival of the third group in Palestine, the allied Crusader army headed towards the Tibnîn Fortress. However, the German Crusader army disintegrated due to unfavorable weather conditions, the death of the kings of Jerusalem-Akka and the German kings, and the fact that the armies of Damascus, Egypt, and al-Jazira were preparing for war. The greatest victory of the expedition, which caused the Germans to lose a large number of people, was Beirut. After the Germans retreated to their country, peace was made between Amaury, the King of Jerusalem-Akka, and al-Adil.

Kaynakça | References

- ‘Âmr, S. (2002). *Sâlîbiyyûn fî Filistîn Bilâdü’ş-Şâm*. Lübnan: ‘Ayn el-Dirâsât ve el-Bahûsu’l-İnsâniyye ve’l İctimâiyye.
- Altan, E. (2013). *Yâfâ. TDVİA*. (C. XLIII, s. 171-174). İstanbul: TDV. Yay.
- Amadi. (2015). *The Chronicle of Amadi*. (From The Italian to Eng. trc. Coureas. N. and Edbury. P. Translated). Nicosia.
- Banı Issa, A. A. (2009). *el-Mevârid en-Nefagât fî Devletü’l Eyyûbiyye fî Mısır v Bilâd-ı Şâm 569-638/1173-1250*. (Risâletü’ d-doktora gayri menşûra). İrbid: Camiatü’l Yermük.
- Bryce, J. (1884). *The Holy Roman Empire*. Jazzybee Verlag.
- De Vitry, J. (1896). *The Palestine Pilgrims' text societ the history of Jerusalem*. (Stewart L.A. Trc). London: Hanover Square.
- Demir, A. (2008). *Urfa ve çevresi: Eyyubîler Tarihi*. İstanbul: Kent Yay.
- Demirkent, I. (1997). *Haçlı Seferleri*. İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Ebû Şâme, el-Makdisî. (1974). *Terâcimü Ricâlî’l-Karneyn: es-Sadis ve’s-Sabi’ ez-Zeyl ‘ale’r-Ravzateyn (Terâcimü Ricâlî’l-Karneyni’s-Sâdis ve’sSâbi’)*. (el-Hüseynî A. Neşr.). Beyrût.
- Ebû Şâme, el-Makdisî. (1997). *Kitâbu’r-Ravzateyn fî Ahbârî’dDevleteyn en-Nûriyye ve’s Salâhiyye*. Beyrût: er-Resalah.
- Ebû’l-Fidâ, î. (1286). *el-Muhtasar fî Ahbâr el-Beşer*. (C. 3). Kahire.
- Edbury, P. W. (1991). *The Kingdom of Cyprus and the Crusades 1191- 1374*. Cambridge University Press.
- ed-Devâdârî, İbn Aybek. (1976). *Kenzü’ d-Dürer ve Câmi’u’l-Gurer*. (C. 7). (Âşûr. S. A. Thk.). Kahire.
- el-Hurîsât A. M. (2004). *es-Siyâsetü’l Eyyûbiyye Tecâhü’s-Salîbiyyîn (Risâletü’l mâcestîr gayri menşûra)*. Câmiatü’l Mute.
- el-İsfahânî, İmâdeddîn el-Kâtib. (1888). *el-Fethü’l-Kussî fi’l-Fethül-Kudsî, Conquête de la Syrie et de La Palestine, Par Salâhaddîn*. Neşr: Carlo de Landberg, Publié., Texte Arabe, E.J. Brill, Leyde.
- el-Makrîzî, T. A. (1956). *Kitâb el-Sülûk li-Ma’rifeti Düveli’l- Mülûk*. (C. 1/1). (Ziyâde M. M., Yay.). Kahire.
- el-Ömerî, İbn Fazlullah. (2002). *Mesâliku’l-Ebsâr fi-Memâliku’l Emsâr*. (C. 17). el-Mecmaü’s-Sekâfi-Ebüzabî.
- Ernoul. (2019). *Ernoul Kroniği*, (Altınbaş A. D. Çev.). İstanbul: Kronik Kitap.
- es-Sekâf, U. A. (2012). *Mevsuatü’t-Târîh*. (C. 5.) Mektebü’ş-Şamile.
- Georg W. (Ed.). (1880). *Chronica Regia Coloniensis: Annales Maximi Colonienses*. Hannoverea.
- Giles, K. R., (1987). *The emperor Frederick II’s Crusade 1215-1231 (Yayınlanmamış doktora tezi)*. Keele University, England.
- Gregory, Abu’l-Farac. (1950). *Abû’l-Farac tarihi*. (C. 2). (Doğrul Ö. R. Çev.). Ankara: TTK,
- Hardwicke, M. N. (1969). *The Crusader States 1192- 1243. A History of the Crusades, II*, (Setton K. M. Ed.). University of Pennsylvania Press. (pp. 522-556).
- Hoveden. R. (1853). *The annals of Roger de Hoveden*. (C. 2). (Riley H. T. Çev.). London.
- Humphreys, R. S. (1977). *From Saladin to Mongols the Ayyubids of Damascus (1193-1260)*. New

- York: State University of New York Press Albany.
- İbn Haldûn, el-Hadramî. (1988). *Târih-i İbn Haldûn (Divânü'lMübtede' ve'l-Haber fi Eyyâmî'l-'Arab ve'l-'Acem ve'l-Berber ve MenÂşarahüm Min-Zevî's-Sultânî'l-Ekber)*. (C. 5.) (Şahâde H. Thk.). Beyrût: Dârü'lFikr.
- İbn Şeddâd, İzzüddîn. (t.y.). *el-A'lâku'l-Hatîre fi Zikri Ümerâ'i's-Şâm ve'l-Cezîre*. el-Mektebetü's Şâmile.
- İbn Vâsıl, C. M. (1957). *Müferricü'l-Kürûb fi Ahbâr-ı Benî Eyyûb*, (C. 3). (eş-Şeyâl C. Thk.). Kahire.
- İbnü'l Adîm, K. Ö., (1968). *Zübdetü'l-Haleb min Târihi Haleb*, (ed-Dehân S. Thk.). Dımaşk.
- İbnü'l Esîr. (1987). *İslam Tarihi*, (C. 12). (Özaydın, A. Çev.). İstanbul: Bahar Yayınları.
- İbnü'l Kesîr., E. (1995). *el-Bidâye ve en-Nihâye*, (C. 13). (Keskin, M. Çev.). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İbnü'l Verdî. (1996). *Târihu'l İbni'l-Verdî (Tetimmetü'lMuhtaşar fi Ahbâri'l-Beşer)*. (C. 2). Beyrût: Daru'l Kitab el-Âlimiyye.
- İsfahânî, İmâdeddîn el-Kâtib. (2002). *al-Bustân el-Câmi' li-Cem' Tevârih Ehlî'z-Zamân*. (Tedmurî, Ö. A. Thk.). Beyrût: el-Mektebetü'l-'Asriyye.
- Johnson, E. N. (1969). *The Crusades of Frederick Barbarossa and Henry VI. A History of the Crusades, II*, (Setton K. M. Ed.). California. 1189-1311.
- Karakaş, Ş., & Özbek, S. (2021). VI. Haçlı Seferi gölgesinde kutsal Roma İmparatoru II. Friedrich ve Eyyûbî Sultanı Melik Kâmil dostluğu. *USAD*, 15, 63-86.
- Loud, GA (2014) *The German Crusade of 1197–1198. Crusades, XIII/ (1)*, 143-172.
- Michaud, J. F. (1891). *The History of the Crusades (Vol. II)*. (William R. Haz.). New York: A.C. Armstrong.
- Munro, D. C. (Ed.). (1902). *Letters of Cruades*. Philadelphia.
- Özbek, S. (2018). *Selçuklu-Eyyubî ilişkileri (1175-1250)*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Richard, J. (1996). *The Crusades, (1071- 1291)*. London: Cambridge University Press.
- Riley-Smith, J. (1967). *A History of the order the Hospital of St. John of Jerusalem: The Knights of St. John in Jerusalem and Cyprus C. 1050-1310*. London: Macmillan and Company, Limited.
- Runciman, S. (2008). *Haçlı Seferleri tarihi*. (C. III). (Işiltan, F. Çev.). Ankara: TTK.
- Shlomo, L. (2013). Cross relationships between Cyprus and the Latin Kingdom of Jerusalem in The Teutonic Military Order Tradition. *Notandum*. 32, (151-168).
- Sıbt İbnü'l-Cevzî. (1371/ 1952). *Mir'at el-Zaman fi Tarihi'l-Ayân*, (C. VIII /II). Haydarabad.
- Stevenson, W. A. (1907). *The Crusaders in the East*. London: Cambridge University Press.
- Şeşen, R. (2007). *Salâhaddîn'den Baybars'a (Eyyubîler-Memluklar 1193-1260)*, İstanbul: İsar Yayınları.
- Tomar, C. (2009). Sayda. *TDVİA*, (C. XXXVI, s. 207-209). İstanbul: TDV. Yay.
- Usta, A. (2021). III. Haçlı Seferi öncesinde diplomasi ve Alman ordusunun Balkan topraklarındaki yolculuğu üzerine. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 36, 57-81.
- Waitz, G. (Ed.). (1880). *Chronica regia coloniensis (Annales maximi colonienses) cum continuationibus in monasterio S. Pantaleonis scriptis: aliisque historiae colonienses monumentis, partim ex Monumentis Germaniae historicis recusa* (Vol. 18). impensis bibliopolii Hahniani.

Yâkût el-Hamevî, el-Bağdâdî. (1995). *Mu‘cemü’l-Büldân*. (C. 5). Beyrût: Dar-ı Sâdr.
Zekkâr, S. (1995). *el-Mevsûatü t-şâmîle fî Târihu’l Hurûbu’s-Salibiyye*. (C. 20). Dımaşk.

